

DE PERTVRBATIONI-
BVS ANIMI.

Cap. I.

DOCTISSIME utique ac copiosissime
quicquid ad hanc tractationem de animi
pathematibus pertinet, videntur philosophi Eth-
nici, Plato, Aristoteles, Xenophon, Platarchus,
Seneca, compluresque alii disseruisse, & quod
fatis est de eius quiete ac labore dixisse. At qui-
vis Christianus, & veri Dei cognitione imbutus,
primo statim occurso adulterina & falsa illorum
documenta ex Lydio scripturae sacrae lapide de-
teget: ac in lucem proferet hallucinationes fal-
sasque opiniones, quas de natura morborum,
essentis & eorundem causis ac curatione fallaci
indagine conceperunt, utcumque tamen est,
elegantissimas ac eruditissimas de his rebus agi-
tarunt disputationes, ut in illis quaedam verita-
tis scintillas emicuisse certum sit: quae tamen
nobis deducendis, ac in viam rectam dirigendis
citra veri luminis praelucentem flammam splen-
doremque impares sint ac nimis imbecillae.

Inter illos Plato de iis dilucidè philosophatus
est: qui dum huiusmodi malorum originem
ferutatur ac inquirat, animam in duas partes
dividit: quarum una ut pote propinquius ratio-
ni adherens & vicinior, tranquilla, pacata &
cupiditatum domitrix est, quae logica & ratio-
nalis

B

7

*Error phi-
losophorum
de natura
morborum
animi.*

nalis dici potest: altera bruta, ferox, indomita, omnibus cupiditatum illecebris, ac voluptatibus addicta & mancipata.

Primam illam partem voluit omni molestia ac turbulentis motibus carere, quiete perpetua frui, cui idcirco adiunxit tanquam hospitem, Constantiam illam, quam animi tranquillitatem vocat. In altera, quibusvis cupiditatibus dedita modo voluptatum illecebris plecta, modo mali studio compulsa, huc & illuc navis instar contrariis fluctibus agitata, & indefessis motibus fluctuante, quæque nulla rationis anchora sibi aut retineri valeat, turbulenta omnia animi pathemata collocavit: Cupiditatem, (inquam) invidiam, iram, furorem, metum, tristitiam, & alios id genus furibundos motus.

Sedes cupiditatis, invidia, ira &c.

Comparatio animæ eum equo.

Hanc ipsam Animæ partem eiusmodi pathematis obnoxiam, idem Plato in Phædone, elegantiori comparatione, feroci, effrænti ac indomito equo assimilat: ut alteram equi mansueti, docilis, ac freno affucti, fessoris moderamen facile ferentis, nec non ad arbitrium eius compositi, imaginem perferre docet: ut hæc ratione se duci ac regipatiatur, cui facile adhæret ac obtemperat: atq; idcirco fortiter, & constanter calamitates omnes ac adversos fluctus despiciat, nec magis boni ullius præsentia aut futuri spe moveatur, quam occurrentium malorum moestitiâ ac indignatione percellatur.

Vana Ethnicorum philosophorum opinio.

Ex his igitur tam limpidis & perennibus scaturiginibus, plures Ethnici philosophi vanam illam opinionem deduxerunt, & umbratilem illam

iam constantiam exhauerunt, qua voluptates respuebant: & ad studium imaginariæ cuiusdam virtutis sese impellebant: falso opinati, sibi suæque posteritati hoc modo famam ac gloriam sempiternam partam iri, ibiq; summam hominis felicitatem esse repositam.

Qui verò maiore cœli, quàm terræ, hoc est, rerum divinarum quàm humanarum amore rapiuntur & flagrant: diviniq; verbi simplicitati plus fidei & honoris, quàm gravibus illis philosophorū sententiis attribuunt, nullo negotio deprehendent, quicquid de constantia sua sapientes illi garrunt ex virtutibus, ne latum quidem unguem à vitiis discrepare: Siquidem constantia aut fortitudo illorum mera pertinacia est stuporq; scepticus: magnanimitas, superbia: prudentia, frâus & dolus: sapientia, stultitia, & quam summè commendant abtinentiam, tota ea honoris & inanis gloriæ ambitio est: ut solas eas virtutes dicere liceat, quæ ex sacrarum literarum doctrina, & lumine cœlesti nobis affulent: Nam in Deo solo eæ inhabitant, & ab eo profiscuntur omnes, ut frustra in sese & suis viribus, mundana sapientia earum comparandarum ac assequendarum gloriam quærat. Ineptè igitur & inscitè philosophorum nonnulli, & quicumque Deum ignorarunt, divinos illos virtutum habitus sibi vendicant: cum quicquid non sit ex fide, purum putum sit peccatum, nec ullum bonum aliunde, quàm à supremo luminum patre, Apostolis suffragantibus, derivetur, & sapientibus infundatur. Sapientes autem

B 2 eos

*Verè sapien-
tes qui.*

eos vocamus, qui in Deo patre unigenitum eius filium, in quo virtutes omnes emicauerunt, norunt & fide apprehenderunt: si quidem veris virtutibus soli ij donantur, qui Christo per fidem & charitatem copulantur: illique omnibus donis plenè potientur, qui perfectè suo cum Capite, tanquam membra corporis connectuntur.

*Christiana
philosophia
vera philo-
sophia.*

Longè aliter Christiana Philosophia, omnis moralibus dotibus, virtutes deprehendit, Ethnicis multò nobiliores: easque ex veritate sacri verbi in fidem, spem & charitatem distribuit: quibus probè instructus homo verè sapiens, non philosophus tantùm dici meretur, cum sint verè sapientiæ suavissimi fructus, non aliudè quàm ab arbore vitæ pullulantes.

Cætera Ethnicorum mundana luce fulgentium documenta, licèt plausibilia sint, præ illis tamen flocci faciendâ sunt: siquidem non felicitatem, aut gloriam cadacam ac momentaneam à gentilibus philosophis collineatam, sed æternam Christiani ex virtutibus, gratia Dei erogatis, sibi promittunt: quæ idcirco stabilissimæ sunt ac firmissimæ, quod ex Deo solo eiusq; filio Christo deriventur ac traducantur. Hanc idcirco mundanam sapientiam, quantum possunt initiati fidei mysteriis à se excutiunt, solamque eam sectantur, quæ cœlitus edocta, homines verè sapientes reddit, & tandem perpetua felicitate beat.

Huius quidem beatitudinis ethnici gustum quemdam perceperunt: ac ulterius progredi suo lumine non potuerunt: Contra verò Christiani disci-

discipuli, luce æterna verbi divini illustrati, plenam eius cognitionem hauserunt, ac fructum suo mensis tempore certissimum ac uberrimum expectant, portumque certissimum, in quo firmissima fidei anchora nixi, tuto confidunt ac conquiescant.

Nolim tamen quæcunque luce naturali sapientes, à salute alieni senserunt, prorsum explodere atque damnare. Naturæ enim sua lux est: sed cum illa multis ex maledictione divina inquinamentis sit conspersa: ac rerum omnium homo sit corruptissimus: ex ea naturaliter nihil certi ac firmi expiscari potest, ubi tuto pedem figat. Ad clariorem igitur notitiam, & ab omni caligine liberam progrediendum est, ut veræ sapientiæ documenta ac æternæ felicitatis doctrinam hauriamus. Veruntamen multa quæ de perturbationibus animi (de quibus hic agitur) earumque remediis ac medelis attulerunt, admittimus, ac præclara eorum scripta spirantesque rationes, ac elegantes huius argumenti enarrationes, quibus vitia & virtutes nobis effigiarunt, admiramur.

Siquidem virtutem depinxerunt totam suavem, gratam, & admirandæ pulchritudinis, ut eiusmodi illecebris nos in amorem illius raperent. Contrà verò vitium usque adeò deforme, turpe, fœdum ac pravum descriperunt, ut nobis odiosum prorsus ac execrandum redderent, ac tanquam horrendum monstrum exhiberent. Sed hic vereor, ne à nostris Censoribus malè excipiar, quod medicinæ terminos transilire videar:

B 3

dear:

dear: dum ex Theologia, vera perturbationum animi remedia mutuor, ac veram in cœlo beatitatem peruestigo. Sed credant illi velim, hæc tantum obiter à me dicta, quæ omnis Christianus candido animo deosculetur, meumq; laudet institutum, qui sacram philosophiam profanæ antepono.

Eia igitur hoc argumentum modicè persequamur, dignam utique materiam, quæ magna attentione ac sedulitate inquiri ac dextrè intelligi meretur.

Perturbationes animi, quæ vulgò accidentia animæ nuncupantur, Græcis *παθή*, & Latinis perturbationes ac passiones animæ, dictæ, aliud nihil sunt, quàm motus quidam præcipientes ac efferi, fervidum animum, turbulentum ac inquietum, & à recta rationis via ac terminis evagantem, agitantes, prout major philosophorum numerus arbitratur.

Quemadmodum autem morborum corporaliû curatio, potissimum in vera causarum à quibus pendent, cognitione posita est: sic ut morbis spiritualibus, hoc est, animi affectibus succurratur, probè eorum causæ medicis cognitiæ ac perspectæ esse debent. Præterèa cum causæ ægritudinum corporaliû, ut plurimum in duas classes distribuuntur, ut aliæ internæ sint, aliæ externæ: sic nobis affectionum animæ causæ partiendæ sunt in internas & externas. Ad externas referuntur, probrum, inopia, honorum ac bonorum iactura, inimicitia, iniuriæ, & id genus alia. Quæ quidem causæ externæ dicun-

*Definitio
perturbationis
animæ.*

*Sicut causæ
morborum
corporis
sunt vel in-
terna vel
externæ, ita
& animi.*

dicuntur, quod extrà corpus nascantur, & aliunde in ipsum incurrant: quæ tamen multas molestias, mœrores, indignationes, iras, in animo nostro concitare valent: atq; sic perturbationum animæ causas præbere.

Internæ causæ, duorum sunt generum: aliæ *Internæ vel corporales, vel spirituales.* corporeæ dicuntur, quod primo loco corpori occurrant, cuiusmodi sunt dolores, infinitique alii affectus, qui corpus diseruciant, quibus *κατὰ συντάξιν* ac arctissimam utriusque coniunctionem anima patitur, ac suo modo divexatur. Aliæ spirituales sunt: quæ sunt ipsæ ipsæ animi perturbationes, ac turbulenti motus, qui propriè & privatim morbi ac affectiones animi dicuntur: ut potè quæ præ aliis omnibus causis spiritus nostros & animum exagitare ac contorquere possint. Cum enim eæ mobiles, instabiles, ac leves sint, prorsus aereæ & spirituales sunt: quæ idcirco ratione suæ subtilitatis ac levitatis, eiusdem naturæ spiritus nostros facile permeant, afficiunt, ac variis, iisque stupendis motibus exercent, intellectumque ipsum perturbant. Non secus enim spiritus nostri mobiles ac leves, ac eadem facilitate commoventur ab eiusmodi levibus quantumvis & mobilibus causis, qua aër & aqua mobilia corpora, ventis agitantur, ac conturbantur nullo negotio: à quibus scopuli rupesque marinæ, aut terreni montes, ne minimum quidem dimoventur.

Quemadmodum igitur Medici, ut præfens auxilium morbis corporeis exhibeant, eorum causas callere debent, quibus ex arte sublatis,

B 4

effect-

effectus etiam ipsos, hoc est, morbos extinguant: Sic & ægritudines spiritus, sublatis causis profligari consentaneum est.

*Morborum
animi causa
triplices,
sicut & cor-
poralium.*

Hæ etiam morborum spiritualium causæ, quemadmodum & corporalium, dividi possunt, in primitivas, antecedentes & coniunctas. Primitivæ quæ Græcis *αἰματηγία* dicuntur, ad externas, de quibus paulò antè verba fecimus, revocantur, quæ & evidentes nuncupantur: quibus idcirco quod oculis subijciantur, facilius ac promptius remedium afferri potest, quàm antecedentibus & coniunctis, quæ internæ sunt, & minùs sensibus occurrunt: at tamen veræ & genuinæ spiritualium morborum causæ cenferi debent: quarum magnus est consensus & vicinitas, cum antecedentes causæ, ex pravis humoribus, doloribus, ac gravibus morbis in corpore nascentes, fomentum coniunctis, quæ sunt ipsæmet animi passiones ac perturbationes malè dispositæ, suppeditent. Hinc fit, ut qui vis dolor, ex pravis ac virulentis humorib., aut flatibus in corpore genitis, ac continuum solventibus, corpus scrutians, simul & spiritus & animum conturbet. Haud secus ac melancholici humorès, fuliginosique vapores ipsam afficiunt: qui & aciem intellectus nostri obtundunt: sicque phantasiam aliasque animæ facultates ac functiones corrumpunt & vitiant, ut animum ipsum prorsus de sede rationis dimoveant atq; deturbent, ut paulò pòst multis exemplis suo loco probabimus, cum privatim de ea animi perturbatione, quæ tristitia vocatur, differemus.

Vt

Vt autem prophylactica pars medicinae, seu praeservatrix, proprie ad evacuationem, revulsionem, & derivationem antecedentis causae pertinet: therapeutica vero seu curatrix ad conjunctam, hoc est, morbi curationem: simili & eadem methodo, causae morbi, aut morbi ipsi, qui animum perturbant ac torquent, propulsandi sunt. Praecipuum autem quod desideratur remedium, primo causae conjunctae debetur, hoc est, ipsi animi morbo: qui nisi corpori auxilia, sive intrinsecus, sive extrinsecus adhibeantur, fugari aut tolli non potest. Primo igitur loco, corpus suis impedimentis, quibus animum etiam fatigat, liberandum est: idque duplici illa via, salutaribus remediis intro assumptis, & topicis extrinsecus admotis.

Modus curandi animi morbum.

Quae autem magis, tum generalia tum specialia habentur auxilia, secundum illud divinum, quod potissimum ex verbo Dei nobis accersendum est, in quo certissimam ac copiosissimam recreationum silvam, spiritus supra modum etiam agitati & divexati nanciscuntur: Sunt cohortationes, colloquia, rationes, & exempla, nec non elegantes ac vivae virtutis & vitii picturae, effigies ac descriptiones, oculis aegrotantium ac perturbatorum sigillatim subindeque subiectae, ut sic animum componant, virtutem amplectentur, & a vitiiis abhorreant. Atque haec remedia generalia dicuntur, tanquam universales medicinae, ad omne morborum spiritualium genus aptae & habiles: cui rei inprimis Theologus verus animae medicus

Remedia ad animi passiones.

cus necessarius est, qui varia consolationum genera, haud secus ac medicus corporum, varia remedia ac congrua ad varios morbos spirituales è vitiis corporum procreatos, quibus animæ functiones ac facultates interpellantur & perturbantur, subministrant. Quæ quidem animi affectiones & perturbationes, ex aëreis & subtilibus humorum corporis vaporibus excitatæ, non nisi magna ingenii dexteritate, & solertis medici indutriâ abigi possunt. Cum enim ex eiusmodi causis, phantasia seu vis imaginatrix oblædatur ac depravetur, non nisi magna ingenii sagacitate ac acumine, tot portentosæ ac fanaticæ imaginationes detrudentur ac evanescent. Sic peritus ille sagaxque medicus fuit, qui ægrum suum sibi nasum magnitudine ac crassitie urnæ æqualem imaginantem magna dexteritate curavit: cum ei persuasisset novaculâ esse amputandum eundem: cui artificio cum apparasset duo aut tria bubula hepata, cum novacula obtusiore cultri parte naso admota, ut contactum illius æger perferiret: acutiore magna hepatum frustra medicus rescidit, quibus totam faciem ægri cruentavit, ut hoc conspecto sibi suæque naturali formæ restitutum nasum æger crediderit, atque sic ex opinione ac imaginatione contraria, convaluerit.

Varios id genus morbos suo loco, & quibus remediis, curati fuerint explicabimus: quod multis ac variis exemplis vix fidem inventuris, ostendemus: quibus tamen non sit detrahenda fides.

*Phantasia
depravata,
causa præci-
pua pertur-
bationum
animi.*

fides, cum superstites adhuc non parvæ notæ viri, ac fide omni dignissimi, testimoniis suis veritatem eorum, quæ dico, confirment, suisque comprobent suffragiis.

Cum autem causas huiusmodi motuum animi, radicibus evellendas esse dico, nolim Stoicorum more stupidos homines prorsus reddere, quasi omni affectionum sensu spoliandi sint. Neque enim fieri potest, ut animus corporis gubernator, suis motibus careat, cum infinitasyderum proprietates, in se naturaliter possideat: quibus etiam brutorum instar commovetur. Etenim in bruti modum non potest homo appetitibus suis carere, quin fame & siti pressus, cibum & potum appetat, ceteraque necessaria inquirat. In naturalibus itaque istis motibus feveri hominem volumus: at ubi perturbati sunt, & extrâ naturæ ac rationis limites evagantur, ad rationis & naturæ cancellos, sagaci medici consilio censemus revocandos.

In Stoicos Philosophos, qui homines eiusmodi moribus exuere volunt, insurgit Aristoteles in ethicis: eosque carpit, quod virtutem in omnium affectionum privatione constituissent, docetque in affectuum moderatione eam consistere: nec minus omni sensu destitutos damnat (qui ut plurimum fatui, stupidi, crassi sunt) quàm eos, qui intemperanter & immoderate, suis se cupiditatibus laxant & addicunt. Has cum agnosceret facultates & affectiones animi Plato, tantum abest ut damnarit, ut contrâ nervos spiritus, in Philebo, esse pronunciarit: indicans

*Stoicorum
error in affectibus radicibus evellendis rejuvatur.*

cans hac comparatione, instar nervorum toti corpori sensum & motum distribuentium, huiusmodi ~~habere~~ habere. Siquidem illa, nervorum usum spiritui præbent, ut huc & illuc moveatur, ac modò deorsum, modò sursum feratur: Quin & inde animus sensum & omnem omnium rerum cognitionem mutuatur.

His igitur si prorsus esset destitutus homo, velut immobilis iaceret, tanquam navis omni vento carens, nec quoquam dirigeretur. Hæ siquidem affectiones impellunt hominem, ut hoc vel illud aggrediatur, quas tamen ratio, gubernator huius navis primarius, dirigat necesse est, ne præter naturam morbidae fiant. Hinc igitur inferre licet, ut eiusmodi morbi & perturbationes seu affectiones animi curentur, non esse eis prorsus spoliandum hominem: sed perverfas, ex quacunque causa vitiate fuerint, omnibus modis esse corrigendas; hoc est, tollendum esse ab illis malum, ut integræ ac sanæ vigeant: quemadmodum boni solent medici facere, qui non omnes ex corpore humores deturbare solent: sed vitia & impuritates eorum extirpant, ut salutare & puras functiones exerant, ad optimam crasin revocati.

Sic quoq; periti hortalani se habent, quos utique imitari liceat: si quidem ex horto suo solas inutiles, aut etiam noxias eruncant ac evellunt herbas, salutaribus relictis, quas magna sedulitate ac industria rigant, fovent, excolunt. Quod si contingat interdum nonnullas etiam bonas è suo loco extirpari, id non fit ut abiiciat eas agricola,

*Officium
boni medici.*

cola, sed quæ minus inter sentes ac spinas suffocata proficiebant, liberiori aeri & fertiliori solo implantentur, ubi uberius eductæ, occatæque fructus suos citra impedimentum suo tempore, non agrestes, sed cicuratos: non acidos sed suaves, & minus acres explicent.

Sic & erga animi affectiones agendum, quas non expedit ex naturæ suæ sinu promiscuè & temere avellere: ita enim in iacturam spes lucri degeneraret. Quemadmodum igitur, ut aptè & concinnè corpori medeamur, præparantia imprimis purgantibus præscribenda sunt, quo fluxiores reddantur humores, & ad evacuationem faciliores: necnon ut minori molestia, & citra vim purgationem æger ferat. Sic in curandis animi perturbationibus, præparante methodo utendum est, qua cicurentur pravæ illæ affectiones, & mansuetiores reddantur; eademq; via ægrotus ipse, post imploratam Dei misericordiam & auxilium, componatur ad admittenda remedia, hoc est, salubres adhortationes, recreantia colloquia, consolationes, & id genus alia salutaria consilia, argumenta, & exempla, quæ pro passionum natura & conditione, ad sanitatem mentis restituendam explanabuntur.

Atque hæc quæ superius allata sunt, ad universalem morborum animi curam pertinent: cui particularis nunc demum annectenda est curatio: hanc aggrediemur ab explicatione singulorum remedium, quæ singulis passionibus sigillatim aptari debent, postquam prius illarum numerum, naturam, differentias, & causas enucleaverimus.

Tene-

*Quinam
animi affe-
ctus evel-
lendi?*

*Triplex in
homine ap-
petitus.*

Tenendum est igitur, præter appetitum, qui nobis cum aliis rebus omnibus creatis communis est: & rationis facultatem, quæ nobis est singularis, reliquis aliis naturis præter humanam, ea destitutus, animale quoque appetitum nobis insidere, aliter sentientem, quo & bruta prædita sunt.

*Appetitus
sensitivus.*

Ex hoc sensitivo appetitu, aut naturali sentiendi potentia, qua quæ bona sunt & salutaria amplectimur: quæ verò mala & noxia declinamus & refugimus, duo insignes rami tanquam ex eadem radice enascuntur, irascendi videlicet, & concupiscendi studium: ex quorum dominio pendunt varii illi motus & perturbationes, quibus agitamur instar arundinis ventorum flatibus huc illuc impulsæ.

*Concupis-
cendi appe-
titus sex
species.*

Ad concupiscendi appetitum referuntur sex diversæ perturbationum species, tres quidem ex bono, quod sibi proponit, exurgentes: aliæ verò tres ex malo, quod vitare studet. Tres primæ dicuntur esse amor, cupiditas & gaudium: quibus tres aliæ opponuntur, odium, averfatio, mœstitia.

*Irascendi
appetitus.*

Ex irascendi appetitu, qui sibi bonum proponit tanquam obiectum, & eius comparandi difficultatem: quippe fugam mali velut scopum, sibi obiicit, cum eius declinandi impotentia, quinque aliæ motus species oriuntur, spes nempe, desperatio, metus, audacia & ira.

Vnde quidam undecim passionum aut perturbationum genera derivant, quas alii ad septem contrahunt. Ambitionem videlicet, Avaritiam,

ritiam, Voluptatem, Invidiam, Curiositatem,
Iram & Metum. Pleriq; verò quatuor tantum
agnoscunt in genere, gaudium, dolorem, spem
& metum: Vnde illud Virgilianum,

Hinc metuunt, cupiunt, gaudent, dolentq;

*Servius in
6. Aeneid.*

Varro & maior Philosophorum natio, de
quatuor passionibus verba faciunt: duas à bo-
nis, totidem à malis existimatis rebus deducen-
tes. Nam dolere ac timere duæ opiniones mali
sunt, una præsentis, & altera futuri. Si in hoc ar-
gumentum penitus introire constitutum esset,
in gurgites & abyssos immensi maris incidere-
mus, unde navis nostra nunquam emergeretur.
Satius igitur est hic vela complicare, nec ulterius
progredi, tantumq; de illis spiritus passio-
nis verba facere, quæ motibus suis varia mor-
borum genera in corpore parere idonea sunt:
quod præcavere, & eiusmodi incommodis ma-
turè prospicere, boni medici & religiosi officium
est: non secus ac Theologi partes sunt, pertur-
batæ animæ motus depravatos compescere, qua-
les sunt ambitio, avaritia, cupiditas & invidia,
quæ sæpè corpori iacturam & interitum minan-
tur, & conciliant

*Quatuor
animi pas-
siones quæ.*

DE AMBITIONE.

Cap. I I.

AMBITIO, quæ supremorum honoris
graduum ardens est infania, datur vitio,
quod